

Naša literatura u sto ljeti (12)

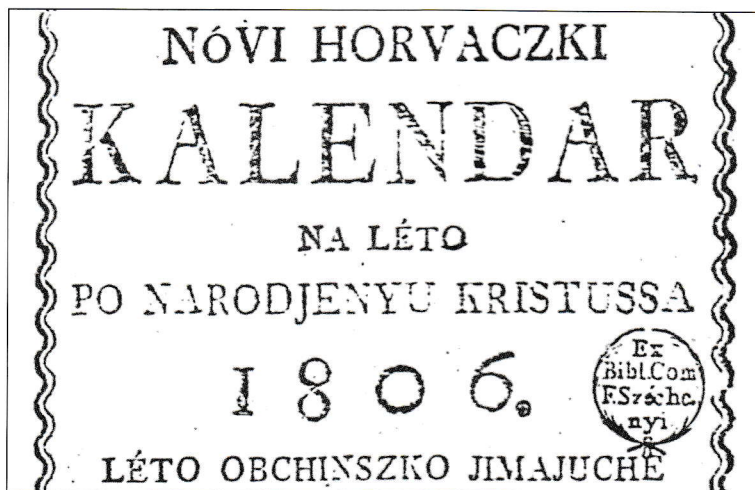
Ne da bi neko došao na ideju, da smo samo u zadnjih sto ljeti imali literaturu a pred tim nije bilo ničesa. Istina je da se je po Drugom svitskom boju počela snažno razvijati naša literatura na svakom polju, osebito u liriki/pjesničtvu ali zbog toga tvrditi, da se je samo u austrijskoj periodi razvijala književnost ne odgovara povijesnim činjenicam. Ako velimo da je prevladavala vjerska književnost, to onda potpuno odgovara istinitom razvitku. Svitski sadržaji su po pismeni dokazi počeli (ni to neće odgovarati stvarnomu stanju) *NOVIM HORVACZKIM KALENDAROM 1806.* ljeta i nastavlja se 1854. sa sveski Mate Drobičića, ki je »*Knjigom szanye*« točno pogodio u sredinu onoga što kani narod imati i djelatnost proširio na fantastične povidajke, legendu *Genoveve* i neke druge modne teme svojega vremena. Ne bi rado priznali, da je početak naše literature u šund-književnosti, ka se od znanstvenikov književnosti ne ubraja u ozbiljnu vrstu književnosti. Svitske sadržaje je na veliko publicirao Miloradić u svojem *KALENDARU SV. FAMILIJE*, po kom su išli i drugi (brojni) kalendari u našoj pismenosti. A u austrijskoj periodi Prve Republike se je s Ignacom Horvatom i Petrom Jandriševićem potpuno osamostalila svitska književnost od vjerske/crikvene, akoprem su obadva bili svećeniki.

Ignac Horvat (I.H.;1895.-1973.) je krenuo na put književnika paralelno s mladom zemljom Gradišće 1922. ljeta kada su u marcu *NAŠE NOVINE NN*, ke su izlazile u Juri, morale zaustaviti svoje izlaženje na što se je friško moralo postaviti nekakovo nadomješćenje za jedini redoviti tajednik zapadnougarskih Hrvatov. Jako su impresivni redi Martina Merši-

ća u »*Spominki*«. *Gdo će nam Hrvatom hrvatske novine izdati? Nimci ne, oni volu, ako ih nij. Ada sami. A ki su ti sami? Kamo ću ja pojtiti iskati muže ki su pripravni i ća riskirati, aldove primati, mecenaši biti? Ću biti tako ja, ako i sam. I imao (je) in petto već i urednika – Ignaca Horvata, koga su ali (kot i Miloradića) morali nagovoriti, MMst. veli: Još od presenećenja i straha nij k sebi i k riči došao, velim dalje, „Zutra ćeš s manom Beč. ... onde ćeš novine svaki pandiljak i utorak skupa postaviti. ... *Schluß!* Bez prigovora je*

nje puno već na feljtonističke prikaze (podlistak) društvenoga, političko nastrojenoga života, što mu uz mnoge vridne prikaze doneslo i karakteristiku snižavanja literanih vridnosti po antisemitizmu.

I popunu se redi i naše književnosti u prvom redu pjesništva i kazališća kot su to pravi seljački pjesnik Pepi Radostić, Dometar Lemperg, Jožef Pajrić i pojavu se uz prijevode kazališnih kusićev i originali od Tome Bedenika, *Oganj*; Ivana Jagšića, *Naši-Vaši*, ki je napisao i novelu *Bakonj* i pu-

bilo. IH je 27 ljet star. Ali novine se nisu mogle držati, preveliki su bili stroški. MMst. je morao prodati svoju najbolju telicu iz štale, po drugi otavu, da zravna stroške za tisak. Ali IH je došao na gšmak pisanja i postavio svoja najbolja djela našem narodu na stol: *Gradišćanke, Veliki i mali, Iz naše stare gore, S perom kroz selo i život, Hiža rasipana po svitu, Skolnik zvonar, Brate, ostani doma*, i puno-puno svega drugoga iz života našega naroda, uz sve to je podučavao narod o pravilnom hrvatskom jeziku i tako postao pravim duhovnikom i učiteljem našega naroda. Književnost je proba jezika, gramatike, rječnika.

Drugoga istaknutoga pisatelja, Petra Jandriševića, (1879.-1938.) ne moremo usporediti IH-om, ar akoprem je čuda pisao i lipe prikaze iz svojega i narodnoga života, nagi-

topis *Od Vesprima do Giece*; Jandre Kuzmića, *Ljubav bližnjega, Aldov dužnosti...*

Po DSB pak se okrene lice naše književnosti iz našega maloga društva u svakom pogledu u svit, na početku još jako pažljivo doživljaji kot to opisuje Fridrik Bintinger, koga Irvin Lukežić opisuje kot: *ozbiljan poznavalac seljačke psihe i stvaralac izvornog pučkoga (narodnoga) humora, po čemu su neki njegovi radovi prava remek djela u svome žanru*. Ali mi ga ne čitamo i ne poznajemo ga u dovoljnoj zasluženoj mjeri a to je: ne čitamo i ne govorimo o njemu i djelu i drugih književnikov, ki je jedan od najvećih manjkanj/grihov u našoj književnosti: ne čitamo svoje književnike! I slijedi generacija, ku sam prozvao „generacijom na mostu“, ar povezuje tradicionaliste s novim, najnovijim strujanjem moderne eu-

1 GRADIŠĆE

ljet

piše
Nikola Benčić

ropske književnosti. Najistaknutiji sveobuhvatni med njimi Augustin Blazović (1921.-2004.), ki je na pjesničkom, proznom, dramskom, vjerskom polju stvorio nečuvano istaknuto djelo naše književnosti. Pak za njim druga imena u istoj službi: Feri Sučić, Bela Schreiner, Martin Jordanić, Mate Kočić, Ferdo Sinković, Joško Weidinger, na strani u Madjarskoj: Pavao Horvath, Ludvig Škrapić, Matija Šinković-Capa, iz Moravske: Milo Vašak i Joza Lavička i mnogi drugi, ke bi mogli uvrstiti simo u red naše književnosti, med njimi i čisto u tradicionalnom narodnom duhu kot Anton Leopold.

I onda dojde do radikalnoga preokreta, ki se je pokazao od 60-ih ljet prošloga stoljeća. Najprije jednom malobrojnomo generacijom, ka je iskala svoje mjesto u literarnom svitu, na čelu s Vladimirom Vukovićem i Belkom Frankom, da zatrubi potpunom snagom u novom duhu, ki nam je čudakrat bio i tudji i protiv volje i morali smo se jako naviknuti na to novotarenje ili vam je čisto pri ruki Evalda Pichlerov

Mate Drobilić

(* Bizonja, Madjarska, 18. septembra 1808. – † Ugarski Stari Grad, 2. decembra 1891.), hrvatski prevoditelj iz Madjarske, iz madjarsko-gadjela Gradišća.

Preveo je mnogo narodnih knjig s niškoga i češkoga jezika. Iste je dao tiskati. To njegovo djelo mnogo je pridoneslo očuvanju jezika gradišćanskih Hrvatov. Tako npr. »Csudnovito Godanye Grofovicze Genovefe. Nauka puna Povidalyka za Matere i Diezu. Z-nimskoga na horvacko szpelyana«. (1856.) ili »Csudnovito Godanye Dvi Labudov, ali ki drugomu jamu kóp, szam va nyu zapadé. Povidanye za lyudszto« (1876.)

Herzipinki ili Jurice Čenarova Ptica? Danas već istupamo i iz te periode modernizma i idejno u postmodernizam, ki mi se čini da je zakrenuo i u tradicionalističke stupaline. Svakako se i u našoj književnosti vidi snažno njihalo teze i antiteze, pak sinteze, ka je istovremeno i teza. Uz Juricu Čenara su ovde imena: Fred Hergović, Andi Novosel, Ana Šoretić, Doroteja Zeichmann-Lipković, Petar Tyran, na Madjarskoj: Matilda Bölcs, Šandor Horvat, Timea Horvat, iz Slovačke: Petar Tažky i još neki drugi.

Anajmladja, najnovija ime- Ana se još nisu u dovoljnoj mjeri etablirala u našoj književnosti.

Još nešto nam je doneslo novo usmirenje: dvojezičnost – hrvatsko-nimško – u smislu potribovanja većinskoga naroda: i mi vas kanimo razumiti! U pitanju je samo, da li kanimo poiti, zbog ugleda u austrijskom niškom književnom životu put slovenske književnosti, ku je Felix Oliver Kohl opisao u »Überregional, mehrsprachig, vernetzt« (2021.)?

Još nešto bi morali dodati. Nekada niti jedan broj NN, NT, HN, NS, MCŠN, NOVI GLAS, CGG, ... nije izašao prez nečega iz literature, toga već davno nimamo u naši tajednik, periodičnom tisku. □

Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću je prije deset ljet pozdravilo *MEMORANDUM* za dvojezičnu topografiju i slovenski službeni jezik u Koroškoj, koga su izdjelali skupa sa zastupnici narodne grupe i zemaljske politike. Iz Gradišća nisu uključili niti narodne grupe niti političare – je izjavio Stanko Horvat za HKD i nadalje „...očekujemo da se predvidjeno zakonsko rješenje nikako ne tiče propisov, ki valjaju za Gradišće (osebujno Odredbu o službenom jeziku – BGBl. 231/1990 u.v.o. i Odredbu o topografiji-BGBl.170/2000 u.v.o.) i da oni ostaju kakovi su. Principijelno bi sve posle u vezi s narodnimi grupami tribali riješiti u novom, opsežnom i u sebi konzistentnom *Zakonu o narodni grupa*. Dotične djelatne grupe su jur instalirane na saveznoj razini. Zato je potpuno nerazumljivo, kako sada kanu riješiti pojedine teme za jednu jedinu narodnu grupu u toku nekoliko tajedan. Ali niti ove teme nisu riješene opsežno, tako su u *MEMORANDUMU* izstavili nekoliko važnih točak.

Državni tajnik u Saveznom kacelarstvu i desna ruka kancelara Wenera Faymanna, Josef Ostermayer (SPÖ) je Vijeću ministrov 27. aprila 2010. lj. izvjestio o rješenju u Koroškoj i dostao pohvalu i sa strani gradišćanskohrvatskih ministrov Niki-ja Berlakovića (VP) i Norberta Darabosa (SP) su čestitali povjesnomu rješenju „ko je u skladu s ustavom i u smislu jedne pozitivne manjinske politike za budućnost“. Ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoopskrbe kao i okoliša Berlaković je u Vijeću ministrov „čestitao na hrvatskom jeziku u ime gradišćanskih Hrvatov na rješenju u Koroškoj“ ali „narodno ispitivanje u vezi sa službenim jezikom“ je odbio i je potribovao da „ne smi doiti do počemerjenja“. Ministar obrane Darabos je izrazio svoje zadovoljstvo s rješenjem a isto tako i predsjednik Gradišćanskoga zemaljskoga sabora i govorač SPa za narodne grupe, Gerhard Steier. „Najvažnije je da je osigurano da se je za Korošku našao kompromis...“.

10 ljet »Koroško rješenje seoskih tablic«

Rado su se svi slikali 2010. po rješenju o dvojezični tablica u Koroškoj

Pred deset ljet, 26. aprila 2010. u Koroškoj su se konačno sporazumili i dogovorili o 164 dvojezični seoski tablica u Koroškoj. S velikim očekivanjima su se u Celovcu sastali tadašnji državni tajnik Ostermayer (SPÖ), tadašnji zemaljski poglavar Koroške Dörfler i zastupnici koroških Slovencev na završnom kolu o dvojezični seoski tablica u južnoj Koroškoj. Pri tom „maraton-sastanku“ za okruglim stolom su se konačno ujedinali na 164 općine odn. sel za južnu Korošku. O rješenju pitanja slovenskoga službenoga jezika u dotični općina su se isto dogovorili. Sve stranke u ovom dugoljetnom sporu (*Streitfall*) su izjavile kako su zadovoljne s rješenjem.

CELOVAC – Povodom ove desete obljetnice političkoga sporazuma o dvojezični i seo-

ski tablica u Koroškoj izjavio je Niki Berlaković (VP) da su „dvojezične seoske table simbol mirovnoga suživljenja“. Kako je Berlaković izjavio nadalje „s postavljanjem dvojezičnih seoskih tablic u 164 seli u smirili 65 ljet dugu svadju“.

Kako Berlaković piše u svojoj izjavi „Bilo je pravo i dobro, da su postavili seoske table na niškom i slovenskom jeziku u dvojezičnom području u Koroškoj a takaj je i Gradišće uzorni primjer širom Europe za mirovno suživljenje i kulturnu mnogostrukost. Tim da su se jedni približili drugim, zastupnici niško- i slovenskogovorećega stanovništva, puno se je postiglo. Večezičnost smatra pozitivnije nego još pred deset ljet. To je dobro ovako, jeziki su kinč i bogatstvo, ko triba isto čuvati kao i narodne grupe“ – u svojoj izjav piše Niki Berlaković, ki je tada bio savezni ministar poljoprivrede i šumarstva. (uredn.)

